

KARTTAHUOLTO SODASSA 1941—1945

Karttahuollolla käsitetään tavallisesti vain valmiiden karttojen jakelua joukoille ja esikunnille, tarpeettoman karttamateriaalin evakuointia sekä alan varikkomaista toimintaa yleensä. Määrite on siksi ahdas sisältöään, ettei se sellaisenaan kerro kokonaisuudesta, sen taustasta eikä edes riittävästi karttatilanteesta. Näiden perusteiden tuntemus on usein välttämätöntä, jotta kartoituksen ja karttahuollon koko kenttä kävisi ymmärrettäväksi.

Talvisodan päätyttyä Moskovan rauhaan 13. 3. 1940 Suomi joutui myös kartastollisesti pirstottuun tilaan. Aiemmin rakennetut kartastot käsittivät pääasiassa valtakunnan strategisesti tärkeät alueet kuten Karjalan kannaksen sekä Laatokan Karjalan. Nämä kartastot jäivät nyt pois. Muuttuneiden olojen johdosta oli nopeasti laadittava uudet kartoitussuunnitelmat sekä luotava uudet kartastot. Aikaa oli käytettävissä ilmeisen vähän maailmanpalon riehuessa koko ajan mantereellamme ja uuden konfliktin mahdollisuuden leijuessa maan yllä. — Sodan sytyttyä sitten uudelleen kesäkuussa 1941 karttahuolto joutui kaikesta huolimatta mittavien pulmien eteen, entistä mieslukuisampi kenttäarmeija oli varustettava kiireellisesti riittävällä määrällä käyttökelpoisia karttoja. Hyökkäysvaiheessa oli polkaistava lähes tyhjistä etenevien hyökkäyskiiilojen vaatimat kartastot. Offensiivia seurannut asemasota asetti jälleen omat vaatimuksensa karttahuollolle ja ennen kaikkea kartoitusjoukolle. Kesäkuussa 1944 alkanut vetäytyminen puolestaan synnytti pikatilanteita reservien runsaiden siirtojen sekä toisaalta nopeiden taistelutilanteiden muutosten vuoksi. Omat huolensa toi tullessaan sitten sota saksalaisia vastaan.

Useissa sodan jälkeen ilmestyneissä muistelmissa on käsitelty Itä-Karjalan karttatilannetta ja samalla on sivuttu joukkojemme karttahuoltoa. Päämajan tiedustelupäällikkö eversti A. Paasonen lausuu muistelmateoksessaan kielteisiä arvioita kyseisen alueen kartoitus- ja karttatilanteesta. Kuitenkin on karttatilastojen ja muiden asiakirjojen avulla osoitettavissa, että strategisesti tärkeiltä suunnilta oli olemassa ajan tasalla ole-

vaa ja suhteellisen luotettavaa kartta-aineistoa, joka kaiken lisäksi oli myös jaettu hyvissä ajoin yhtymille. Se, että vihollinen käytti kesällä 1944 Aunuksessa joukkojaan hyvinkin yllätyksellisissä suunnissa on kokonaan toinen asia. Yhtymien maastontiedustelu oli osin laiminlyöty tai ainakin niiden tulosten hyväksikäyttö oli vajavaista. Hyvänkään kartaston olemassaolo ei sinänsä vielä takaa riittävää taktillista maastontuntemusta. Yksinomaan näistäkin syistä on paikallaan laajentaa karttahuollon käsitettä aina eräisiin kartoitustapahtumiin asti.

Kartoitustilanne talvisodan jälkeen

Kartoitusjoukon, topografikomppanian toimintaa ei lopetettu heti sodan päätyttyä. Työt jatkuivat edelleen tehostettuina. Kartoitettavina olivat nyt uudet alueet ja lisäksi talvisodan aikana tilattujen karttojen jälkitoimitukset soluivat painoista varastoihin. Kotiutuvien joukkojen karttojen evakuointi oli myös hoidettava. Jälkimmäinen toimenpide toteutettiin siten, että jo 13. 3. 1940 annettiin joukoille määräys valmistautua karttamateriaalin palautukseen. Selvityskeskukseksi osoitettiin Myllymäki. Karttavarojen luovutettuja alueita koskevat kartat koottiin Lievestuoreelle muun materiaalin tullessa Jyväskylään, jonne oli aiemmin siirretty takaisin sodan aikana Karstulaan siirretyt kartat. Helsinkiin muodostettiin jakeluvarasto. Alkuvaiheen jälkeen keskitettiin Myllymäen, Lievestuoreen ja Jyväskylän karttavarastot Saarijärven vanhoille reservikasarmeille perustettuun keskuskarttavariikkoon, missä materiaalin selvitystyöt jatkuivat aina uuden sodan kynnykselle asti.

Välirauhan aikana poliittinen tilanne oli kireä ja uuden sodan uhka taajuttiin suureksi. Puolustusvoimain pääesikunnan topografinen osasto (16. 9. 1940 alkaen Topografikunnan nimitys) pyrki kaikilla käytettävissä olevilla voimillaan huolehtimaan uusien alueiden kartoituksesta ja toisaalta koetettiin luoda riittävät karttavarannot pahimman varalle. — Karttojen lisäpainatukset kuuluivat osana tähän toimintaan. Kahdessa painolaitoksessa otettiin uusintapainoksia 10 000 kappaleen erissä 155:sta vanhasta venäläisestä topografikartasta mittakaavaltaan 1:42 000, nämä lehdet käsittivät alueen Kouvolasta länteen. Pääosa näistä uusintapainatuksista saatiin päätökseen jo keväällä 1940 loppujen lehtien tullessa varastoihin syystalvella 1940. Pohjois-Suomen vaikeata

karttatilannetta yritettiin laukaista jopa Ruotsin avulla. Neuvottelut olivatkin jo lähes päätöksessä kun Ruotsi joutui suorittamaan Saksan, Norjan ja Tanskan sotatoimien vuoksi liikekannallepanon. Tällöin suunnitelmat raukesivat. — Talvisodan aikana annettiin käsky-topografikomppanialle laatia nopeasti uudet vesistökartat Saimaan alueelta, nämä lehdet valmistuivatkin vielä vuoden 1940 kuluessa. Hangon vuokra-alueen rajoilta oli käytettävissä vain taloudellisia karttakuvauksia. Näistäkin vaatimattomista lehdistä oli otettava kiireesti lisäpainoksia. Onneksi merikarttaosastolta valmistui juuri ennen jatkosodan syttymistä uusi Hangon kartta mittakaavassa 1:50 000. Samaan aikaan saatiin jakoon myös merikarttaosaston laatimat etelärannikon kartat mittakaavassa 1:20 000 sekä niiden pienennykset kaavaan 1:50 000. — Karttapainatukset jatkuivat koko välirauhan ajan, osin jouduttiin työskentelemään painoissa jopa kahdessa vuorossa eräiden kiireellisten karttalehtien vuoksi.

Topografisen osaston oman rotaprintpainon eli kenttämonistamon tuotanto oli vuoden 1941 viiden ensimmäisen kuukauden aikana 220 000 lehteä. Sodan sytyttyä ja lisähenkilöstön tultua palvelukseen kenttäpainon tuotanto nousi kesä- ja heinäkuun aikana yhteensä 536 000 karttalehteen. Yhden ainoan vuorokauden painomäärä saattoi tuolloin olla lähes 50 000 karttaa. Välirauhan aikana kenttämonistamossa jäljennospainettiin yksi- tai kaksivärisinä venäläisiä topografisia karttoja mittakaavoiltaan 1:50 000 ja 1:100 000 hieman yli miljoonan lehden verran. Kaikkiaan työ käsitti 131 eri karttalehteä.

Kartoitusyksikön, topografikomppanian uudiskartoitus suoritettiin pääasiassa mittakaavaan 1:100 000, koska olisi ollut liian hidasta vallitsevissa oloissa valmistaa tavanomaista topografista kartastoa kaavaan 1:20 000. Töiden nopeuttamiseksi jouduttiin nytkin määräosin laatimaan korkeuskäyrät sisätyönä, mikä tuohon aikaan merkitsi hieman eri menetelmää kuin nykyisin. Salpa-aseman, uudelle itärajalle syntyneen kantalinnoitusvyöhykkeen, kartoitus oli tehtävä tarkoituksenmukaisuussyistä johtuen kuitenkin mittakaavaan 1:20 000. Työ saatiin päätökseen hyvissä ajoin.

Uuden rajan läheisyyteen ryhmitetyt armeijakunnat kokivat kouriintuntuvasti suurikaavaisten karttojen puutteen. Erityisesti kenttätukikistön tulenjohtotoiminnan edellyttämät riittävän tarkat kartat puuttuivat. Tätä asiaa ryhdyttiin korjaamaan armeijakuntien tykistöosastojen omin

kartoituksin, joihin saatiin asianmukainen lupa ja tuki. Toiminta aloitettiin I Armeijakunnassa, joka oli ryhmittynyt Saimaan—Kivijärven alueelle, josta puuttuivat kokonaan topografiset 1:20 000 mittakaavaiset karttakuvaukset. Armeijakunnan tykistöosasto sai työnsä pohjaksi alueensa ilmakuvia sekä ilmakuvakarttoja. Kartoitustyö aloitettiin joulukuussa 1940 ja sitä johtivat mm. lomalla olevat topografikomppanian upseerit. Kartoitusta suoritettiin aiemmin mainittujen ilmakuvien sekä osin jopa venäläisten karttojen 1:50 000 ja 1:100 000 pohjalta. Tykistön mittauselimet suorittivat kenttämittaukset ja osallistuivat myös stereotutkimukseen korkeussuhteiden määrittelyssä. Armeijakunnan tykistötoimisto toteutti sitten puhtaaksi piirtämisen. — Periaatteessa oli kyseessä muunnettu rekognosointimittaus. Tässä omatoimisessa kartoituksessa kehitetyt menetelmät loivat tavallaan pohjan myöhemmälle sodan aikaiselle pikakartoitukselle. Tosin sitä oli jo aiemminkin tutkittu, mutta useistakin syistä johtuen sitä ei kelpuutettu rauhanaikaiseen topografikartoitukseen. — Kesäkuun loppuun mennessä vuonna 1941 oli I AK:n vastuualueelta valmistunut neljä lehteä mittakaavassa 1:20 000 ja 23 ilmakuvakarttaa oli varustettu korkeuskäyrillä. Kartoille painettiin koordinaatistoon perustuva ruudusto yhteistoiminnan helpottamiseksi jalkaväen kanssa. Karttoja ryhdyttiin nimittämään tähystys- ja tiedustelukartoiksi (top.-tt.-kartta).

Karttapalvelun järjestäminen

Talvisodan päätyttyä palautui menettely joukkojen harjoituskarttojen hankinnassa ennen sotaa vallinneeseen käytäntöön. Tämä merkitsi sitä, että joukot ostivat käyttövaroillaan tarvitsemansa kartat maanmittaushallitukselta tai valtioneuvoston julkaisuvarastosta. Järjestely aiheutti kuitenkin niin suuret kustannukset, että joukkoja kehoitettiin mahdollisuuksiensa mukaan tyytymään topografisen osaston painamiin yksivärisiin harjoituskarttoihin. Niissä tapauksissa, joissa joukko oli kokonaan uudessa varuskunnassa, josta ei tarvittavaa karttapohjaa ollut, jouduttiin nopeasti suorittamaan uudiskartoituksia. Tämä luonnollisesti sitoi topografielimiä varsin runsaasti ja nämä voimat olivat poissa strategisesti tärkeiltä mittausalueilta.

Varsinaisilla varauskartoilla ei heti alkuun ollut niin kiirettä, koska

yhtymille oli ryhmitysvaiheessa talvisodan jälkeen jaettu alueidensa kartastoja siinä määrin kuin niitä oli olemassa. Erilaiset lehtijakokartat kuitenkin tarkistettiin ja tarvittaessa monistettiin niitä lisää. Joukkojen karttavarausten hoidosta annettiin välirauhan aikana yksityiskohtaisia ohjeita. Ilmakuvakarttavaraustoja ei joukoilla aiemmin ollut mutta nyt niitä muodostettiin varastojen yhteyteen ja samalla annettiin tiukat ohjeet kuvien valvonnasta.

Vasta liikekannallepanosuunnitelmien tarkistamisten ja muutosten yhteydessä katsottiin olevan paikallaan antaa ohje karttavarauksista sekä samalla suoritettiin varausten perusjako. Vakinaisten joukkojen toimesta perustettavien kenttäarmeijan yksiköiden kartat varastoitettiin asianomaisen armeijakunnan tai prikaatin esikuntaan. Niitä joukkoja varten, jotka eivät kuuluneet mihinkään armeijakuntaan, tarvittavat kartat varastoitettiin yleensä sotilasläänien esikuntiin. Jakelutoiminnan helpottamiseksi laadittiin ohje: "Lkp-karttojen jakoperusteet 1940", joka noudatti suunnilleen samoja suuntaviivoja kuin talvisodassakin. Tämän mukaan esimerkiksi jalkaväkirykmentille kuului taktillisia 1:100 000 karttalehtiä 600 kpl, divisioonalle siten yhteensä 2500 kpl kutakin lehteä, topografisia erikoiskarttoja 1:20 000 annosteltiin jalkaväkirykmentille vain 60 kpl ja divisioonalle 750 kpl, joista 300 kpl oli tarkoitettu yhtymän tykistölle. Varauksiin kuului myös pienehkö karttarservi, yksi divisioonan annos armeijakuntaa kohden. Kartta-annokset perustuivat talvisodan kokemuksiin ja niiden perusteella tehtyihin laskelmiin. Kuitenkin myöhemmin osoittautui etteivät määrät kaikissa tapauksissa olleet harkittuja, pikemminkin arvioita.

Sota syttyy uudelleen kesällä 1941

Yleinen kansainvälinen tilanne Euroopassa kehittyi keväällä ja alkukesästä 1941 entistä uhkaavammaksi. Sota näytti Suomen kohdalla väistämättömältä. Puolustusvoimain pääesikunta antoi 17. 6. 1941 käskyn päämajan perustamisesta ja samana päivänä puolustusministeri määräsi puolustusvoimien YH:n toteutettavaksi ensimmäisen YH-päivän ollessa 18. 6. 1941.

Kartoitusmuodostelmat perustettiin kaaderiteitse siten, että johtoelimeksi tuli Pv.PE:n topografinen osasto nyt nimeltään päämajan topo-

grafinen osasto. Päälikönä jatkoi edelleen tehtäviään eversti Jussi Lai-ti. Varsinaisen kartoitusjoukon rungon muodostivat kolme rauhanajan topografisen osaston toimistoa siten, että kukin perusti Topografipataljoonan yhden komppanian. Pataljoonan komentajaksi määrättiin majuri Ahti Paulaharju.

Kartoitusalan liikekannallepanosuunnitelmien ollessa vielä jossain määrin keskeneräisiä tapahtui laajennettuun sodanajan kokoonpanoon siirtyminen 18. 6. 1941 alkaen Helsingissä, jossa myös Topografipataljoona perustettiin Myllymäen asemesta. Pataljoonan toimialueeksi määrättiin aluksi ne alueet, joilla sen kantajoukot olivat sodan syttyessä. Helsinkiin saapuneet reserviläiset ohjattiin yksikköihinsä, joista topografikomppania (1./TopP) oli Kerimäen ja Joensuun alueella, geodeettikomppania (2./TopP) Sotkamossa ja ilmakuvakomppania (3./TopP) Helsingissä. Pataljoonan esikunta siirtyi 26. 6. 1941 Helsingistä Joensuun lähelle Onttolan kasarmeille, josta sittemmin edelleen Joensuun yhteiskouluun. Topografipataljoonan toiminta jatkui aluksi jonkin aikaa aiemmin laaditun kartoitussuunnitelman mukaisesti. Heinäkuun puolivälissä joukkoyksikkö valmistautui rintamatehtäviin Karjalan Armeijan suuntaan muodostamalla alkuvaiheessa erillisosaston VI AK:n käyttöön.

Karttahuollon alkuvaiheet

Päämajan topografinen osasto toimi nyt kuten talvisodankin aikana johtoportaana koko valtakuntaa koskevissa kartoitusasioissa. Osasto johti ja valvoi kiinteästi paitsi kotirintamalla tapahtuvaa karttojen painatusta ja maanmittaushallituksen siviilikartoitusta myös rintamalla olevan kartoitusjoukkonsa toimintaa. Tavanomainen karttahuolto otettiin lyhyttä alkuvaihetta lukuunottamatta kokonaan osaston välittömään johtoon ja karttavarikot alistettiin heti perustamisensa jälkeen päämajalle. Karttajakelua koskevat määräykset annettiin yleensä topografisen osaston yleisen toimiston (Top. 1) taholta. Toimistopäällikkönä oli koko sodan ajan everstilutnantti Kaarlo Mäkelä.

Päämajan topografinen osasto työskenteli perustamisensa jälkeen muutaman päivän Helsingissä antaen tämän ajan kuluessa useita mittavia karttajakelua koskevia määräyksiä keskuskarttavarikolle sekä omal-

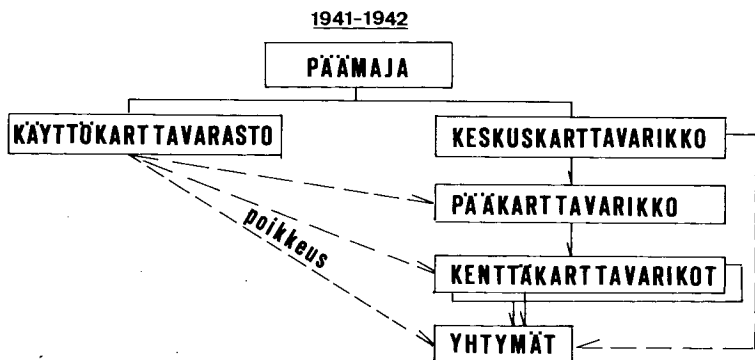
le käyttökarttavaraostolleen. Omien joukkojen karttatilausten lisäksi luovutettiin 19. 6. 1941 osaston varastosta saksalaiselle kapteeni Schlüterille ilmavoimien operaatioihin soveltuvaa materiaalia yhteensä 360 lehteä. Päivää myöhemmin päämajitusmestari myönsi karttojen ostoluvan USA:n lähetystölle käsittäen muutamia yleiskartan lehtiä Keski- ja Pohjois-Suomesta. Karttajakelun ohella aloitettiin liikkuvan karttavarikon suunnittelu lähinnä III AKE:n esityksen pohjalta. Varikkoa ei tässä vaiheessa perustettu, mutta laskelmat vietiin loppuun kaiken varalta.

Armeijakuntien kartta-annokset oli jo aiemmin jaettu. Ne käsittivät puolustusryhmituksen edellyttämät kartastot. Poikkeuksen teki Pohjois-Suomeen ryhmitetty III AK, jolle jouduttiin kuriireilla toimittamaan nopeasti uutta materiaalia. Myös Lieksan suunnalla erillisenä toimiva 14.D sai kuriirilähetyksin jo 23. 6. 41 lähes 19 000 karttaa.

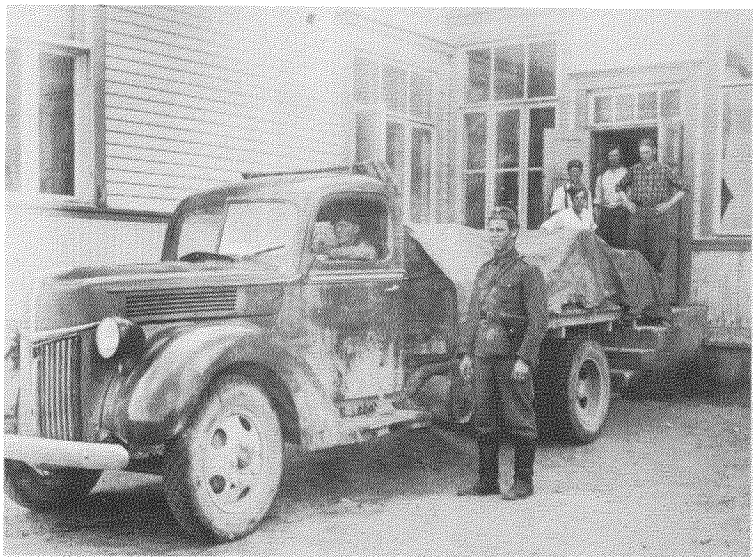
Suomen hallitus katsoi 25. 6. 1941 maan olevan sodassa Neuvostoliittoa vastaan. Samana päivänä päämajan topografinen osasto kuorattiin junaan ja autoihin siirtoa varten Otavan Mikkelin lähelle. Täällä osasto majoittui kahteen taloon ja jatkoi välittömästi toimintaansa. Käyttökarttavaraostosta irroitettiin nyt päämajan sisäistä käyttöä varten erityinen päämajan karttavaraosto, joka käsitti alussa noin 60 000 lehteä. Varaston hoitajaksi määrättiin 27. 6. 1941 herra A. Hyvönen apunaan 3 lottaa.

Karttahuolto hyökkäysvaiheessa

Sotilaallinen tilanne muuttui. Armeija sai hyökkäystehtävän. Päämajitusmestari käski 28. 6. 1941 topografista osastoa määrittämään kiireellisesti uudet karttavaraokset armeijan keskitys- ja hyökkäyssuunnitelmien mukaisesti, joiden tavoitteena oli Syväri. Samalla päämajitusmestari määräsi perustettavaksi heti uuden karttavarikon Joensuuun. — Rajoille ryhmittyneet armeijakunnat olivat myös saaneet valmistautumiskäskyn ja sen mukaisesti jo ennen uuden karttavarikon toiminnan aloittamista toimitettiin kuriireilla keskuskarttavarikosta Saarijärveltä sekä Otavan käyttökarttavaraostosta huomattavat määrät karttoja yhtymille. Esimerkiksi VII AKE sai alueeltaan ennen hyökkäyssotatoinen alkua lähes 300 000 karttalehteä. Saksalaiselle 163.D:lle lähetettiin 29. 6. 1941 Niittylahteen 93 000 karttaa.

Karttavariikkojen yleisorganisaatio hyökkäysvaiheessa ja heti sen jälkeen.

Karttakuljetus lähdössä pääkarttavarikolta Leppäsylässä. Portailla ruudukkaassa paidassa varikon päällikkö kapteeni R. Wikström. Kuvattu 25. 6. 42.

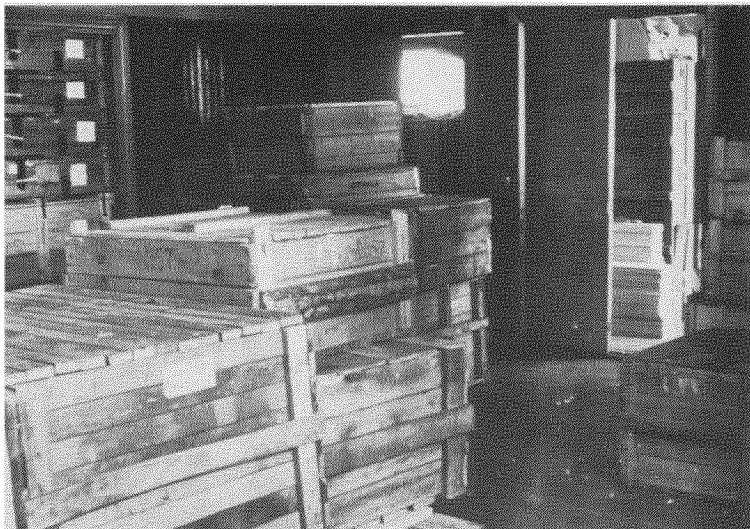
A transfer of maps leaving the main topographic depot in 1942.

Uusi, pääkarttavarikoksi nimetty varasto, joka sai peitenimen "Pässi" aloitti työnsä Onttolan kasarmeilla 2. 7. 41. Keskuskarttavarikosta oli sinne kuljetettu alkuannokseksi noin 60 tonnia karttamateriaalia. Pääkarttavarikon tehtäväksi oli käsketty kaikkien joukkojen karttahuolto. Varikon päällikkönä oli koko sodan ajan kapteeni R. Wikström. Uusi varasto oli nopeasti siirrettävissä, se nähtiin heti alkuvaiheessa, kun varikko kuljetettiin Onttolasta Joensuun yhteiskoululle 3. 7. 41. Kartat oli pakattu pääasiassa hyllytettyihin puulaatikoihin, jotka oli rakennettu talvisodan kokemusten mukaan erityisesti varikkotoimintaa varten.

Karttahuollon toimintaedellytykset olivat nyt kokonaan toiset kuin talvisodan päivinä. Väli rauhan aikana tehostetulla kartoitustoiminnalla oli luotu puolustusryhmitystä varten välttävä topografinen pohja. Sen lisäksi oli talvisodan sotasaaliskartat hyödynnetty parhaalla mahdollisella tavalla. Nämä kartastot olivat nyt tarpeen heikkouksistaan huolimatta toiminnan ulottuessa maamme rajojen ulkopuolelle. Jäljennöspainatuksen merkitystä korostettiin jälleen uuden sodan merkeissä päämajan topografisen osaston kirjelmässä 7. 7. 41. Kirjelmässä viitattiin talvisodan sotasaaliskarttojen käyttöön sekä painotettiin kaikkien nyt käsiinjoutuvien karttojen päämajaan lähettämisen tärkeyttä. Tämä johti sitten koko sodan ajan kestäneeseen ajojahtiin. Kartastojen aukkopaikkoja pyrittiin kaikin tavoin täyttämään. Jopa vaihtamalla saksalaisten kanssa sotasaalismateriaalia. Pohjois-Suomessa taistelevilta saksalaisilta yhtymiltä puuttui vuorostaan heille tärkeitä lehtiä joistakin sarjoista. Muutamia haettuja lehtiä löytyi saksalaisen ylijohdon esikunnan toimenpitein itärintamalta. Ne kuljetettiin yleensä lentoteitse kuriirilähetyksinä suoraan Mikkeliin tai Helsinkiin. Tämä kuvastaa omalla tavallaan karttojen merkitystä.

Samassa heinäkuun ohjeessa päämaja painottaa myös omien karttojen menettämisen estämistä. Etulinjoille ei saanut viedä laajempia alueita käsittäviä karttoja tai ilmakuvakoonnoksia.

Hyvin nopeasti osoittautui, ettei edes pääkarttavarikko "Pässikään" kyennyt hoitamaan yhtymien ja esikuntien karttahuoltoa riittävän nopeasti. Kuljetusmatkat olivat jo alunperin suhteellisen pitkät ja joukkojen ryhmittäessä uutta tehtävää varten ne vain pitenivät. Päämaja antoikin 10. 7. 41 määräyksen kahden uuden karttavarikon perustamisesta. Näiden kenttäkarttavarikoiksi nimettyjen henkilöstö irroitettiin Topografipataljoonasta. Varikot alistuivat välittömästi suoraan päämajalle.

Karttavarastoa pääkarttavarikolla 1942.
Stocked maps at the main depot in 1942.

Kenttäkarttavarikko "Repo" Lieksassa 20. 6. 1942. Päällikkönä ltn
Kalle Ala-Härkönen.
A field depot for topographic material in Lieksa 1942.

Tuupovaaraan perustettiin kenttäkarttavarikko peitenimeltään "Repo" päällikkönään aluksi ins.ltn Matti Autti ja Tohmajärvelle "Hirvi" päällikkönään ltn R. A. Hirvonen. — Kenttäkarttavarikko "Repo" sai tehtäväkseen huolehtia Aunuksen suunnan joukkojen karttatarpeesta. "Hirvi" puolestaan vastasi Karjalan kannaksen joukkojen karttahuollosta. Kenttäkarttavarikoiden perustamisen päätyttyä yleinen karttahuolto sujui pääpiirtein siten, että jakelukäskyt tulivat Top. 1:stä, keskuskarttavarikko toimitti tarvittavat lehdet suurina erinä pääkarttavarikolle Joensuuhun, joka vuorostaan täydensi kenttäkarttavarikoiden varastot. Näistä pienvarikoista lehdet ohjautuivat sitten yleensä noutokuljetuksina yhtymiin. Jakelukäsky annettiin yleensä alemmalle portaalle. Joissakin erityistapauksissa yhtymien pyynnöt täytettiin suorilla keskuskarttavarikko- tai pääkarttavarikkotoimituksilla. Myös päämajan käytökarttavara-astosta hoidettiin kiireellisiä erityistilauksia. Karttapyynnöt tulivat tavallisesti lähimpään varikkoon. Erikoistilaukset ohjattiin päämajaan. Näin tapahtui silloin kun muodostettiin kokonaan uutta sota-toimiyhtymää tai -ryhmää. Kyseessä oli silloin ns. perusannoksen luovutus.

Hyökkäysvaiheessa joutuivat kenttäkarttavarikot taajaan vaihtamaan asemapaikkojaan pyrkien siten pysymään etenevien joukkojen mukana. Kenttäkarttavarikko "Repo", joka liikkui Karjalan Armeijan suunnalla siirtyi seuraavasti.

Taulukko 1 Kenttävarikko "Repo" ajalla 10. 7. 41—25. 9. 44

Paikka	Aika	Päällikkö
Tuupovaara	10. 7. 41	ins.ltn M. Autti
Korpiselkä	16. 7. 41	
	17. 7. 41	sot.virk. L. Lahti
Leppäsyvä	18. 7. 41	
Pitkäranta	19. 7. 41	
Manssila	20. 8. 41	
Vitele	3. 9. 41	
Aunuksenlinna	9. 9. 41	
Nurmoila	18. 9. 41	
Leppäsyvä	2. 11. 41	
Liekka	6. 11. 41	
	25. 4. 42	korn K. Ala-Härkönen
	7. 2. 43	vänr. N. Mäkelä
	15. 12. 43	vänr. L. Rökköläinen
	9. 4. 44	vänr. V. Hannuniemi
	15. 5. 44	lakkautus
Tohmajärvi	29. 6. 44	vänr. L. Rökköläinen
Joensuu	13. 7. 44	vänr. H. Reeve
	25. 9. 44	lopettaminen

Joukkojen karttatarve oli hyökkäysvaiheessa ajoittain mittava. Jäljennöspainetuilla kartoilla selvittiin joten kuten, mutta tuoreen uudiskartaston tarve oli ilmeinen. Taistelualueilla esiintyi runsaasti uutta, karttoihin merkitsemätöntä tietoa ja parakkialueita tms. Nämä aiheuttivat operatiiviselle suunnittelulle ja etenemiselle selviä vaikeuksia, uhkatilanteita. Tämän vuoksi päämajan toimenpitein muodostettiin Topografipataljoonasta erillisosasto, joka sai tehtäväkseen nopeasti laatia hyökkäyskiiloja varten tuoreita karttakuvauksia edessä olevista alueista. Annettu tehtävä hoidettiin tavallaan kaksijakoisesti. Osasto jatkoi VI AK:n pikarekognosointia laatimalla topografisia tähyystys- ja tulenjohtokarttoja (top. tt-karttoja) armeijakunnan etenemisteiden suunnista. Samalla aloitettiin yhdessä ilmakuvakomppanian kanssa ilmakuvatähyystys- ja tulenjohtokarttojen laadinta (ik. tt-kartta). Jälkimmäinen menetelmä otettiin käyttöön elokuun 1941 alussa, jolloin osastolle saatiin liikuvan kenttälaboratorioyksikön tuki. Laboratoriovaunu kuului ilma-

vakomppanian vahvuuksiin. Nyt voitiin muokata hyvin nopeasti ilmapuimien ottamista tiedustelukuvajonoista ilmapuukoonnoksia tiesuunnista. Mainitut koonnokset täydennettiin tarvittavalla päänimistöllä, stereoskooppisesti tutkimalla vahvistettiin piirtämällä tiestö, joet, yksittäiset talot sekä varustettiin maastokuviot siinä määrin kuin oli tarkoituksenmukaista topografisilla merkinnöillä. Ajan salliessa kartat varustettiin vielä korkeuskäyrillä, jotka muokattiin venäläisistä topografisista kartoista. Ik. tt-kartat valmistettiin hyvin nopeasti, jakeluun päästiin tavallisesti jo kahden vuorokauden kuluttua kuvauksesta. Usein jakelu hoidettiin pudottamalla karttalähettykset lentokoneesta. Keskimäärin pystyttiin valmistamaan 10—15 tt-karttalehteä eli 50—75 km tiejonoa vuorokaudessa. — Topografisia karttoja rekognosointimenetelmin valmistettiin Erillisosasto Paulaharjun toimesta lisäksi huomattavat määrät. Runsaan viikon aikana heinäkuussa saatettiin jakoon 20 lehden tiekarttasarja Rajakonnun—Lotinapellon väliltä. Ns. Aunuksen sarjan kartasto, joka käsitti 172 lehteä valmistui syyskuun 21. päivään mennessä. Karttoihin tuli myös korkeuskäyrät. Tässä vaiheessa karttahuolto kulki suoraan joukoille kartoitusyksiköiltä. Kartoitustuki oli välitöntä ja suoraan operaatioita palvelevaa.

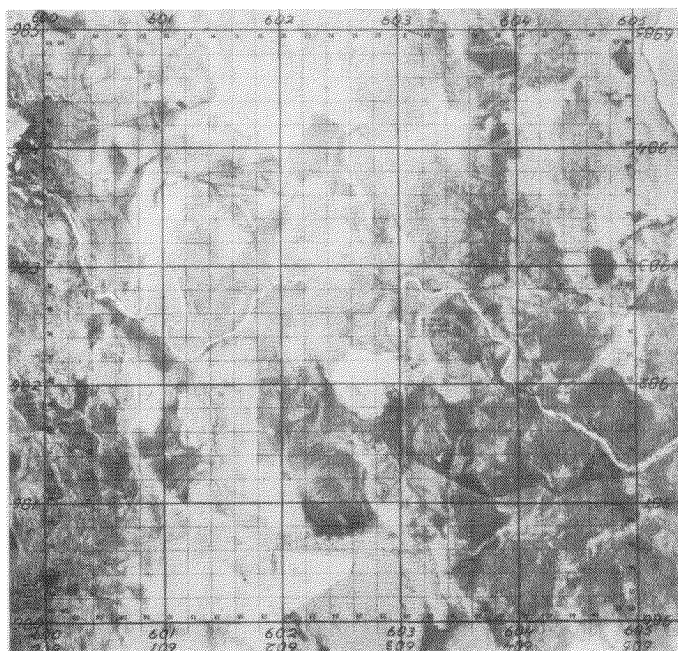
Myöhemmin Karjalan Armeijan saavutettua strategiset tavoitteensa jatkettiin vielä pikakartoitusta Itä-Karjalassa edelleen muokatuin menetelmin. Nyt kuitenkin karttahuolto ohjattiin tavanomaisiin varikkotoiminnan uomiin. Suorat karttajakelut rajoittuivat varsin vähiin. Erityisesti ilmapuukarttojen määrän voimakkaasti lisääntyessä jouduttiin suuriin karttavarikoihin perustamaan ilmapuvasastot omine hoitajiineen. Vuoden 1941 lopussa näissä varastoissa oli jo kymmeniä tuhansia ilmapuukarttoja.

Karjalan kannaksella karttahuollon toiminta oli hyökkäysvaiheessa suoraviivaista. Tämä johtui siitä, että suomalaista topografista karttamateriaalia oli saatavissa lähes tavoitteeseen asti. Kyse oli vain jakelu- ja evakuointitoimista. — Kenttäkarttavarikko ”Hirven” vaiheet olivat ulkonaisesti paljolti samankaltaisia kuin ”Revollakin”. Varikon siirtymä-jaksot ja päälliköt olivat seuraavat:

Hyökkäysvaiheessa laaditun tiekartaston lehtijako.

An example of arrangement of map sheets according to a road during the Finnish offensive in 1941.

Ilmakuvatähystys- ja tulenjohtokartta vuodelta 1942. Kartoitus on suoritettu ns. pikakartoituksena vastustajan selustasta.

An air-reconnaissance photograph for artillery observation behind enemy lines in 1942.

Taulukko 2 Kenttäkarttavarikko "Hirvi" ajalla 10. 7. 41—1. 9. 44

Paikka	Aika	Päällikkö
Tohmajärvi	10. 7. 41	ltn R. A. Hirvonen
	18. 7. 41	ins.ltn K. Linkamo
Pälkjärvi	2. 8. 41	
	4. 8. 41	ltn P. Puolanne
Lahdenpohja, kasarmi	21. 8. 41	
Räisälä	27. 8. 41	
Kiviniemi, kasarmi	6. 9. 41	
Viipuri, Tervaniemi	4. 2. 42	
	3. 3. 42	korn K. Ala-Härkönen
	20. 4. 42	sot.alivirk. E. Heikkilä
	27. 7. 42	lakkautus, KanRE jatko
Viipuri, linna	12. 6. 44	ltn K. Ala-Härkönen
Rutola, saha	16. 6. 44	
Koitsanlahti	19. 6. 44	yhdist. "Pässiin"
Kouvola	22. 6. 44	osa varastosta
	1. 9. 44	lopettaminen

Läntisen Kannaksen joukot huolehtivat aluksi itse karttatäydennyksestään, joten "Hirvi" huolsi pääasiassa Kannaksen itäosaa ja vasta 4. 2. 1942 lähtien koko Kannasta. Myöhemmin Kouvolaan siirryttyään varikolle jäi Länsi-Kannaksen karttapalvelu ja "Pässi" vuorostaan hoiti Itä-Kannaksen. Aiemmin mainitusta hyvästä karttapohjasta johtuen sekä toisaalta matalalla olevasta tavoitteesta aiheutui karttavarikon lakkauttaminen 27. 7. 42 tarpeettomana. Karttahuolto siirtyi tällöin Kannaksen Ryhmän esikunnan hoidettavaksi. — Kenttäkarttavarikko "Repo" lakkautettiin vasta 15. 5. 44, mutta jouduttiin perustamaan hyvin pian uudelleen operatiivisen tilanteen muuttuttua.

Pääkarttavarikko "Pässi" liikkui hyökkäysvaiheen aikana vain muutaman kerran. Perustamisensa jälkeen varikko siirtyi taistelujen myötä 17. 8. 41 Leppäsyryjään, jossa se pysytteli lähes koko sodan ajan. Eräässä vaiheessa suunniteltiin varikon muuttamista Äänislinnaan, josta olisi ollut lyhyet yhteysvälit eri rintamaosille. Suunnitelma kuitenkin raukesi kenttäkarttavarikkojen lakkauttamisen vuoksi.

Päämajan johtamien varikkojen ja suurten varastojen ohella toimi luonnollisesti kussakin sotatoimiyhtymässä pieni karttavaraisto, joka oli

tarkoitettu sisäisiä tarpeita varten, myös pienehköjä tasauksia voitiin käytettävissä olevalla materiaalilla toteuttaa. Jo hyökkäysvaiheen aikana havaittiin tarpeelliseksi nimetä armeijakuntiin erityiset yhdysupseerit topografiasioita varten. Marraskuussa näitä yhteyshenkilöitä oli kuudessa armeijakunnassa, pääasiassa Itä-Karjalassa. Topografiyhteysmiehille annettiin myös jonkin verran koulutusta tehtäviinsä, jotka käsittivät myös kartoitusseikkoja.

Asemasotavaihe

Joukkojen saavutettua tavoitteensa alkoi pitkä asemasotakausi. Karttahuollolle tämä merkitsi tietynlaista helpotusta, karttavarastot inventoitiin ja samalla suoritettiin tasauksia eri varikkojen kesken. Vanhentuneita karttoja toimitettiin keskuskarttavariikkoon säilytettäväksi tai poltettavaksi. Myös sotahistorialliseen toimistoon lähetettiin runsaasti materiaalia tutkittavaksi ja tallennettavaksi.

Uutena piirteenä karttahuoltoon tulivat nyt uudiskartoituksen tuotteet. Topografipataljoona oli jatkanut pikakartoitustaan sekä samanaikaisesti oli aloitettu tehostettu tavanomainen kartoitus rintamasuunnilla. Mitattavat alueet oli sovitettu operatiivisten suunnitelmien mukaan aluksi Laatokan—Syvärin alueelle sekä pohjoiseen Maaselän kannakselle. Pataljoona kokeili ja havaitsi hyväksi talvimittauksetkin ja niin voitiin lähes koko vuoden suorittaa kartoitustöitä maastossa. Myöhemmin talvimittauksista luovuttiin, mutta sen sijaan kenttätökaudet pidennettiin aina syystalveen ulottuviksi. Lisäksi perustettiin mahdollisuuksien mukaan lisää kartoituselimiä. Karjalan kannaksella maanmittaushallitus suoritti topografisen kartan 1:20 000 täydennysmittauksia. Uusien karttojen valmistuminen tapahtui hyvin tiukan aikataulun mukaisesti. Sitä kuvaavat hyvin työsaavutukset 1:20 000 karttalehtinä.

Taulukko 3 Kartoitustulokset Itä-Karjalassa 1942—1944

Vuosi	Mittakaava	Valmiita lehtiä
1942	1:20 000	60 karttalehteä
1943	1:20 000	50 karttalehteä
1944	1:20 000	4 karttalehteä

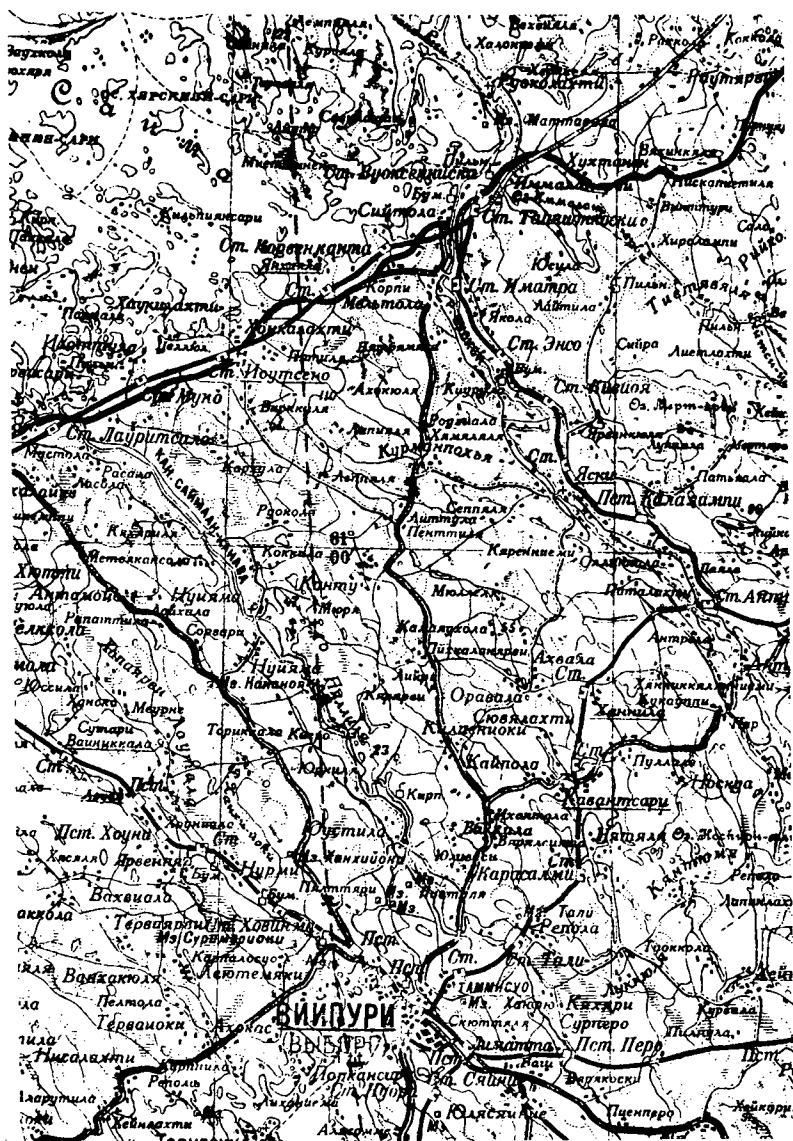
Yhteensä koko aikana 11 400 km².

Vertailun vuoksi todettakoon, että vuonna 1939 Topografikunta ja Maanmittaushallitus kartoittivat mittakaavaan 1:20 000 yhteensä 2 500 km².

Sotasaaliskarttoja hyödynnettiin monin tavoin. Jäljennöspainoksia otettiin runsaasti ja karttoja käytettiin myös heti sellaisenaan joukoissa johtamiseen. Laadittaessa pikakarttoja vihollisen selustasta otettiin määrätiedot venäläisiltä topografilehdiltä ja liitettiin tuoreeseen ilmakuvaukseen ja niistä stereotulkinnalla saatuihin perusteisiin. Näin menetellen valmistettiin rintamaoloihin kelvollisia karttakuvauksia.

Karttahuollolle antoi omalaatuisen lisäpiirteen joukkojen omatoiminen kartoitus. Tämä menettely oli alkanut jo välirauhan aikana ja nyt asemasotavaiheessa se levisi tykistöjoukkojen keskuuteen saavuttaen lopulta sellaiset mittasuhteet, että päämajan operatiivisen johdon oli puuttuttava asiaan. Tiettyyn rajaan saakka tällainen kartoitus oli mielekästä ja koska oma kartoitusjoukko, Topografipataljoona, ei pyynnöistään huolimatta saanut riittävästi lisähenkilöstöä, oli joukkojen kartoituksilla tietty myönteinen merkitys. Mutta ajan kuluessa siihen pesiytyi puhdetyön leima ja myös kustannukset alkoivat nousta huomattaviin lukuihin. Everstiluutnantti U.S. Haahti kiinnitti asiaan vakavaa huomiota tarkastuskäynnillään Aunuksen Ryhmässä alkutalvesta 1944 ja huhtikuussa 1944 kenraali V.P. Nenonen antoi joukoilleen uudet ohjeet. Nämä tulivat kuitenkin niin myöhään, ettei niitä ehditty soveltaa käytäntöön. Yleistilanne muuttui nopeasti ja tykistöjoukot sitoutuivat päätehtäväänsä kokonaan. — Mainittakoon, että karttavarikoihin lähetettiin näytteet joukkojen kartoista, samoin päämajaan ja Topografipataljoonaan.

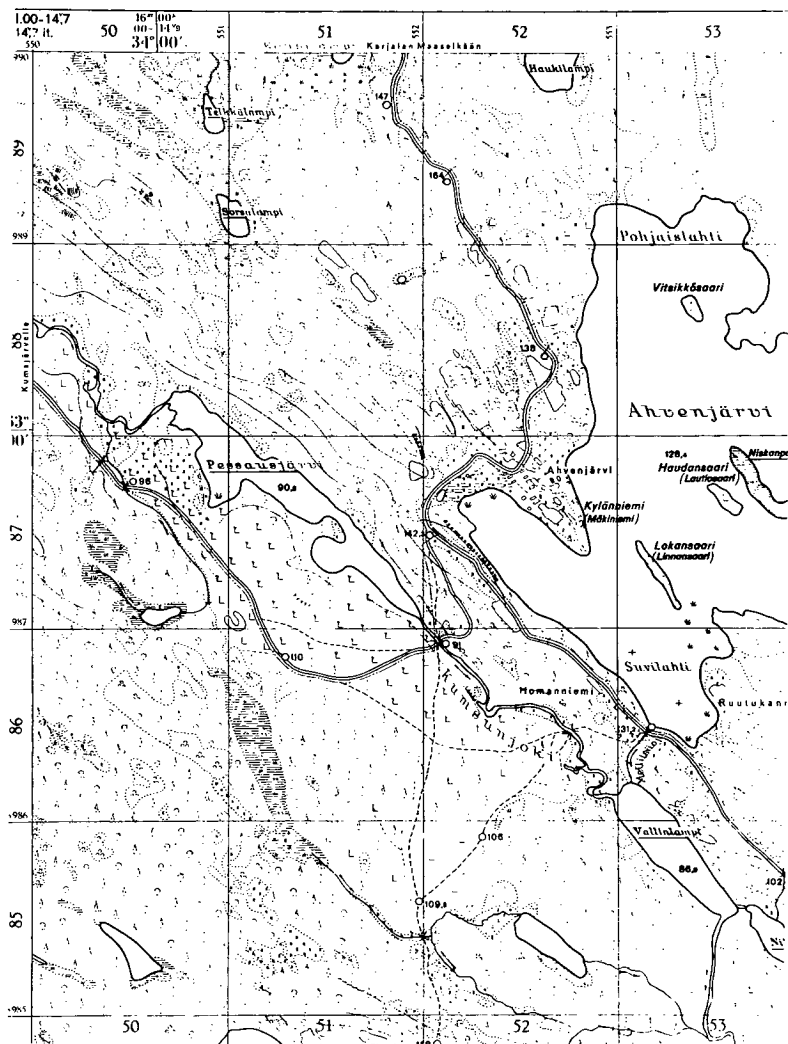
Vuoden vaihteessa 1943 oli eri karttavarikoissa ja -varastoissa seuraavat määrät karttamateriaalia.

Neuvostoliittolainen operatiivinen kartta 1:500 000. Kartta löydettiin talvisodassa Lemetin motin johtokorsusta. Tämänkin kartan alue ulottui syväälle Suomeen. Näitä jäljennöspainettiin välirauhan aikana.
Part of a Soviet operative map 1:500 000 covering Finnish territory in 1930's. Captured by the Finnish troops among the material of a destroyed Soviet division February 1940.

2 painos

6980!

119

**Taulukko 4 Karttatilanne päämajan alaisissa varikoissa ja varastoissa
31. 12. 1943**

Keskuskarttavarikko

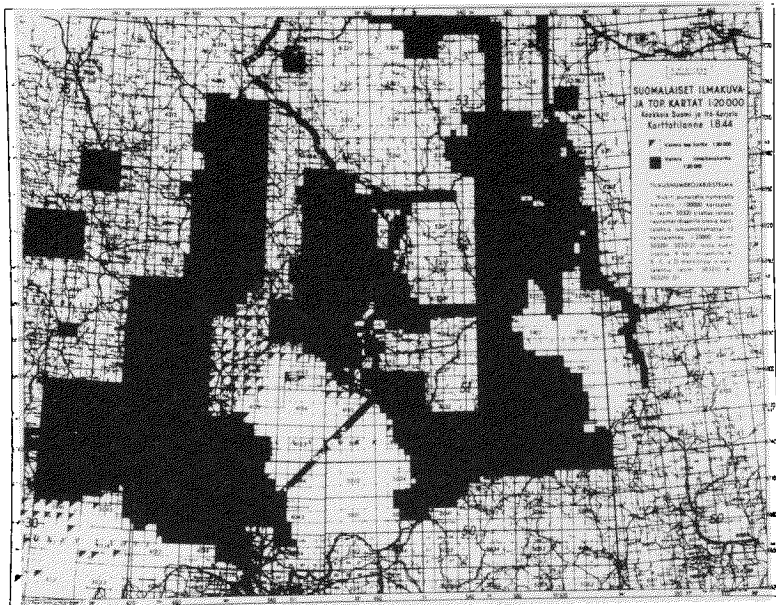
Saarijärvi	14 272 897	karttalehteä
Virrat	3 506 075	"
Jyväskylä	355 500	"
Pääkarttavarikko "Pässi"	1 051 078	"
Kenttäkarttavarikko "Repo"	170 905	"
Käyttökarttavaroasto (Top.os)	648 152	"
Päämajan karttavaroasto	77 811	"

Yht.
20 082 418
karttalehteä

Vetäytymisvaihe

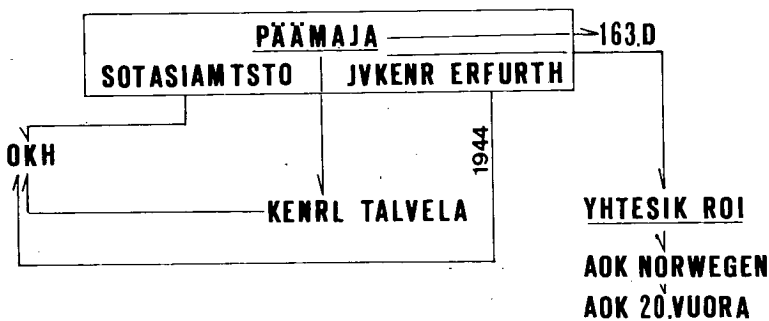
Neuvostojoukkojen aloitettua suurhyökkäykset Karjalan kannaksella ja sitten hieman myöhemmin Itä-Karjalassa, karttahuolto joutui aluksi kriisiin. Reserviyhtymien karttatilaukset oli toimitettava nopeasti joukoille. Toisaalta jo taisteluissa olevat voimat vaativat nopeasti lisäkartastoja selusta- ja sivusta-alueiltaan. Kriiseistä selvittiin kuitenkin tyydyttävästi, nopeat kuriirikuljetukset päämajan käyttökarttavaroastosta sekä osin suoraan keskuskarttavarikosta tasoittivat pahimmat huiput. Yhtymien omista karttavaroastoista löytyi usein myös kartastoja, jotka olivat sinne asemasotajakson aikana unohtuneet ja joita nyt kiivaasti tilattiin päämajalta lisää. Kummatkin lakkautetut kenttäkarttavarikot jouduttiin perustamaan uudelleen ja suuntaamaan painopisteisiin. — Muutaman kerran jouduttiin tilanteen eteen, jossa tietty kartasto oli kokonaan loppu, tällöin turvauduttiin kotirintamalla pikapainatukseen ja yleensä parin vuorokauden kuluttua alkoivat ensimmäiset sarjat olla jakelussa. Näin kävi esimerkiksi Länsi-Kannaksella, jossa vajaassa viikossa jouduttiin painamaan 20 lehdestä uudet painokset Helsingissä.

Päämajan käyttökarttavaroasto joutui siirtymään osastonsa mukana muutaman kerran. Siirroista huolimatta jakeluvalmius säilyi koko ajan. — Vetäytymistaistelujen pakottamana pääkarttavarikko "Pässi" joutui siirtymään 18. 6. 44 Simpeleen Koitsanlahteen, jossa siihen liitettiin osa

Mittakaavaltaan 1:20 000 ilmakeku ja topografisten karttojen tilanne 1. 8. 1944.

1:20 000 map sheets covering the area of war operations August 1944.

YHT: 320 000 kpl
1941-1944

Karttojen jakelukaavio saksalaisille.

”Hirven” materiaalista. Sodan päättyessä ”Pässi” oli edelleen Koitsanlahdessa, josta sen materiaali sitten palautui takaisin keskuskarttavarikoon.

Karttojen jakelu saksalaisille

Päämajan topografisen osaston käyttökarttavaraisto joutui näyttelemään merkittävää osaa oman karttahuollon ohella toimiessaan jakelupisteenä myös ulkolaisille tarvitsijoille. Aiemmin on jo mainittu saksalaisen kapteenin suorittama nouto kesäkuussa 1941 ja USA:n lähetystön pyynnöt. Myöhemmin saksalaisille toimitettiin huomattavat määrät karttoja. Karjalan Armeijan mukana taistellut saksalainen 163.D sai tarvittavat kartat päämajasta. Jossain määrin myös suomalaisten yhtymien taholta toimitettiin karttoja saksalaisille. Yleensä operaatioiden päättyttyä kartat luovutettiin takaisin suomalaisille.

Pohjois-Suomen saksalainen sodanjohto sai päämajasta kesä—joulu-kuun aikana 1941 lähes 18 000 karttalehteä. Vastavuoroisesti saksalaiset luovuttivat suomalaisille norjalaisia, saksalaisia sekä venäläisiä karttoja yhteensä runsaat 23 000 lehteä. Pääosa kartoista käsitteli Itä-Karjalaa, Kuolan niemimaata sekä Petsamoä. Osa materiaalista oli tarkoitettu täydentämään suomalaisten hallussa olevaa kartastoa.

AOK Norwegenille menevät karttalähetykset toimitettiin aluksi päämajan kuriiriyhteyksillä Rovaniemelle yhteysesikunta Roi:hin, josta saksalaiset huolehtivat jatkokuljetuksista. Yleensä karttatilaukset välitettiin yhteysesikunnan kautta. Helmikuussa 1943 vastaanottajaksi merkittiin 20.Vuoristoarmeijan esikunta ja myöhemmin yksilöitynä sen karttatoimisto. Asemasotavaiheen aikana luovuttiin kuriirien käytöstä ja tilaukset hoidettiin kenttäpostitse.

Karttoja ja niihin liittyvää oheismateriaalia lähetettiin myös suoraan saksalaisille Berliiniin. Muutamia lähetyksiä hoidettiin kenraaliluutnantti P. Talvelan kautta, mutta pääosa toimituksista tapahtui päämajan sotilasasiaintoimiston myötävaikutuksella. Saksassa oli useimmiten vastaanottajana OKH:n karttaosasto. (Deutsche Abteilung für Kriegskarten und Vermessungswesen). Samaa menettelyä noudattaen suomalaiset saivat tarvitsemiaan karttoja Saksasta. Suomalaisissa kirjapainoissa pai-

nettiin joitain eriä taktillisia sotasaaliskarttoja saksalaisille soveltuviin lehtijakoihin.

Yleisen tilanteen muututtua Saksan sotavoimille epäedulliseksi sai saksalainen 20. Vuoristoarmeija 28. 9. 43 Hitlerin ohjeen n:o 50, jossa edellytettiin määrätilanteessa varmistus- ja valmiustoimenpiteitä Suomessa siltä varalta, että Suomi irroittautuisi sodasta. Tämä salainen ohje vaikutti todennäköisesti myös saksalaisten karttatarpeeseen. Ainakin yhteysesikunta Roi:n kautta tuli hieman normaalia enemmän karttapyyntöjä. Helmikuun 1944 tapahtumat Suomessa antoivat saksalaisille aiheen kiirehtiä ohjeen n:o 50 edellyttämiä suunnitteluja. Tällöin syntyivät osasuunnitelmat Tanne West (Ahvenanmaa) ja Tanne Ost (Suursaari). Hitlerin käsky näistä operaatiosuunnitteluista annettiin 16. 2. 1944. Suunnitelmat ja niihin liittyvät toimet oli viety kesään 1944 tultaessa niin pitkälle, että neuvostojoukkojen offensiivin ollessa kuumimmillaan Kannaksella saksalaisilla oli joukot hälytysvalmiina Tanne-operaatioihin.

Suoranaista kytkentää saksalaisten operaatioiden suunnitteluun ja heidän esittämiinsä karttapyyntöihin ei voida osoittaa. Kuitenkin on merkillepantavaa, että kevään ja kesän aikana vuonna 1944 karttapyynnöt ohjautuivat poikkeuksellisesti Suomen armeijan päämajassa olleen saksalaisen kenraalin, jalkaväenkenraali Erfurthin kautta. Ensimmäinen merkillepantava karttapyyntö esitettiin toukokuussa 1944. Päämajoitustemstarin hyväksyttyä pyynnön toimitettiin kartat Erfurthin kautta OKH:lle 5:nä sarjana. Hieman myöhemmin toimitettiin jälleen kenraali Erfurthin kautta OKH:lle runsaasti uutta karttamateriaalia koko maastamme. Heinäkuun 15. päivänä pyyntö koski mm. kaikkia Ahvenanmaan pitäjänkarttoja mittakaavassa 1:20 000. Asiakirjoista ei voida jälkeenpäin todeta, mikä aiheutti nämä poikkeukselliset pyynnöt. Saksalaisten joukkojen tarvitsemat kartat Kannaksen taisteluja varten luovutettiin tavanomaisesti yhtymien taholta. Pohjois-Suomen kartat hoidettiin yleensä yhteysesikunta Roi:n kautta. Korkea-arvoisen yhteysupseerin karttapyynnöt niveltiyvät ainakin näennäisesti ohje n:o 50 henkeen ja valmisteluihin.

Havaintoja karttahuollosta

Huolimatta kokemuksista ja suhteellisen tiukasta otteestaan karttahuoltoon ei päämajan topografinen osasto saanut kaikin osin hallintaansa karttojen jakelua ja valvontaa. Kartta-annos, joka oli ollut jake-luperusteena jatkosodan alussa joukkoja varustettaessa, osoittautui varsin pääpiirteiseksi arvioksi todellisessa taistelussa. Syy ei yksinään ollut topografijohdossa, osavastuun kantavat yhtymät, jotka kaiken varalta tilasivat yliannoksia karttoja. Tämä menettely puolestaan aiheutti sitten kartta-annosten korjailua väärään suuntaan tai tuhlaillua kentällä. Esimerkiksi jalkaväkirykmentin kartta-annos 600 lehteä osoittautui keskimäärin liian suureksi. Rykmentti tuli toimeen kahdellasadalla lehdellä eli pataljoonan annoksella. Samalla todettiin, että jalkaväellä oli taipumusta hankkia itselleen liikaa erityisesti topografikarttoja 1:20 000, joten tykistö joutui usein sitten suoranaiseen karttapulaan. Kysymys kartta-annoksista oli vaikea koko sodan ajan ja ohjeen mukaiset annokset antoivat runsaasti aihetta virhelaskelmiin. Esimerkiksi Kajaanin lähellä vuonna 1942 ollut päämajan reservidivisioona tilasi itselleen sekalaista karttamateriaalia peräti 200 000 lehteä. Päämaja karsi tilauksen vain 4 %:iin alkuperäisestä ja myöhemmin osoittautui sekin määrä hie-man suureksi. Toisaalta voitiin todeta armeijakuntien kartttatarpeen nousevan hyvinkin korkeaksi ja ylittävän täten kaikki ennakoarviot.

Päämaja kiinnitti paljon huomiota karttojen kuittauksiin, salassapi-toon ja varastojen asianmukaiseen kuntoon. Tämä kaikki oli välttämätöntä ja tarkoituksenmukaista. Mutta vaikutti myös ajoittain siltä, että samalla unohdettiin kartoitusjoukon, Topografipataljoonan, perustellut pyynnot eräistä järjestelyistä johtosuhteissa sekä lisähenkilöstöesitykset eivät kaikin osin saaneet osaston tukea. Asemasotavaiheen aikana maanmittaushallitus suoritti kenties liian suuressa määrin siviilikartoi-tuksia, tähän ei päämaja kuitenkaan kiinnittänyt riittävästi huomiota. Kesän 1944 tapahtumia tarkasteltaessa kartoituksen kannalta voidaan todeta rajantakaisten alueiden karttatilanteen olleen suhteellisen hyvin hoidettu, mutta oman alueen selustaosien seudut olivat jääneet liiaksi taka-alalle. Näille alueille olisi voitu ohjata maanmittaushallituksenkin kartoitusvoimaa. Olihan se päämajan valvonnassa.

Kokonaisuudessaan voidaan sanoa suomalaisen sotilaskartoituksen ja karttahuollon selvinneen sodasta 1941—1945 hyvin. Karttojen määrä

Yhteenvedo päämajan osaston karttahankinnoista vv 1941—1944
(tärkeimmät)

N:o	Mittakaava	1941	1942	1943	1944	Yhteensä
1.	1:20 000 top	176 000	486 590	281 000	363 810	979 970 kpl
2.	1:50 000 top ¹⁾	276 341	292 245	—	97 029	416 615
3.	1:50 000 saks.	—	—	310 042	56 140	366 182
4.	1:84 000 ven.	—	—	—	—	—
5.	1:100 000 top ¹⁾	1 074 320	840 497	65 827	53 350	2 033 994
6.	1:100 000 saks.	181 134	—	—	—	181 134
7.	1:100 000 tal	—	5 000	14 000	13 000	32 000
8.	1:200 000 op	—	5 000	—	—	5 000
9.	1:300 000 lento	20 159	—	—	—	20 159
10.	1:300 000 op	—	30 161	10 149	10 023	50 333
11.	1:400 000 yleis	2 000	5 000	—	150	7 150
12.	1:500 000 sekal	175 807	80 578	—	—	256 385
yhteensä 4 018 922 kpl						

) mukaanluettuna sotasaaliskarttojen jäljennöspainatukset

Huomattakoon, että taulukossa on vain tärkeimmät karttalajit, lisäksi siitä puuttuvat karttamonistamon (kenttämönistamon) sekä joukkojen painamat kartat. Karttamonistamossa painettiin n. 4 miljoonaa lehteä myös.

ylitti 20 miljoonan rajan, strategisesti tärkeät alueet oli kartoitettu ajoissa. Sodan aikana oli kehitetty nopeita kartoitusmenetelmiä ja karttapainot olivat vuorokaudet ympäri suoltaneet karttalehtiä taistelevien joukkojen käyttöön. Saksalaissodan alkaessa syksyllä 1944 oli myös Pohjois-Suomesta valmiina jaettavaksi joukoille tuoretta karttamateriaalia.

Huolimatta asemasodan aikana syntyneestä lievästä virkavaltaisuudesta ja byrokratiasta kyettiin vetäytymistaistelujen aikana toimimaan yllättävän joustavasti ja tehokkaasti. Sellaisiin suorituksiin ei kykene joukko, jonka henki on huono. Suomalainen sotilaskartoitus ja karttapalvelu oli ja on edelleen korkeata luokkaa. Esittelyssä 14. 4. 1943 Suomen Marsalkka Mannerheim lausui topografisen osaston päällikölle erityisen kiitoksensa topografisen osaston ja Topografipataljoonan ansiokkaista suorituksista. He olivat sen ansainneet.

Lähteet

Painetut lähteet

Earl F. Ziemke, Saksalaisten sotatoimet pohjolassa 1940—1945, WSOY 1963.
Sotahistoriallisen toimiston julkaisuja IX, Suomen Sota 1941—1945 osa 10, Kustannus Oy Sotateos 1961.

Painamattomat lähteet

Topografikunnan arkisto, Sota-arkisto/TopK.
Päämajan sotapäiväkirjat /TopK 1939—1940, Sota-arkisto/TopK.
Päämajan sotapäiväkirjat/PMtop-os 1941—1944, Sota-arkisto/TopK.
Topografipataljoonan arkisto, Sota-arkisto.
Topografikunnan kertomus talvisodasta, TopK.
Armeijakuntien arkistot 1941—1944, Sota-arkisto.
OHK:n kartta-asiat, Bundesarchiv/1979.
Lennart Kajeen tutkimus karttahistoriasta, TopK.
Erilaisia osatutkimuksia jne, TopK.
TopP:n komentajan esittelymuistio 1941—1942, TopK.
PM:n operatiivisen osaston kirjelmia 1941—1944, Sota-arkisto/TopK.
Tykistön tarkastajan kirjelmia 1941—1944, Sota-arkisto.

Haastattelut

Ins.kenr.maj. K G Löfström (TopK, TopP).
Kouluneuvos E Laaksovirta (VI AK).
Eversti B Kraemer (VI AK, esitelmä).
Hra A Aarnio (TopP).

Kuvat ja kartat

PEKuvakeskus
Sotatieteen Laitos

Summary

MAP SERVICE DURING THE WAR 1941—1945

Map service usually only includes the delivery of maps to the troops and headquarters, the evacuation of useless maps and storing. The definition is narrow and does not as such tell us about the entireties, the background or even about the map situation. Knowledge of these fields is usually indispensable if you want to understand the whole field of charting and map service.

After the Winter War Finland was split also cartographically. The earlier maps composed only the strategically important areas like the Carelian Isthmus and Ladoga Carelia. These maps were now left out. Because of the new situation new charting plans had to be worked out quickly and new map systems had to be drafted. There was little time as the mondial fire burnt on our continent and the prospects of a new conflict loomed over our country. When the war broke out new in June 1941, however, the map service faced huge difficulties, the numerically stronger field army had to be equipped with a sufficient number of maps in a hurry. During the advance period the attacking forces had to be provided with new maps almost from scratch. The trench war following the advance again demanded its own solution for the map service and cartography units in particular. The withdrawal beginning in June 1944 again led to improvisation due to the numerous redeployments of the reserve units and the swiftly changing war situation. The war against the Germans brought about its own difficulties.